

GEDEPORTEERDE JODEN

gevoel dat je hebt wanneer je veel praten hoort om je heen). Maar ijf bovenal vanwege alle zinloze speculaties op de toekomst. Bij alles wat de mensen hier doen, zeggen ze: thuis doe ik dit, thuis doe ik dat. Iemand doet een das om: thuis heb ik vier-en-twintig dassen, minstens.¹

15 februari:

'Leeg, leeg de dagen. Gevulde tijd is reeds een ondenkbaarheid geworden. Geen enkel vast punt in de dag. Want ook de dingen die in het andere leven als vaste punten golden, zijn hier vliedend. Het eten duurt lang, de ene tafel moet nog hebben als de andere al klaar is. Bovendien: men eet de hele dag door als men wat heeft. De enige vaste punten misschien: de appels. Maar daarbij is men zo passief dat het geen eigenlijke betekenis heeft.'²

21 februari:

'Er is hier niets om de tijd te meten. Mijn hoofd is ingekapseld in pijn. De dagen zijn leeg en vol. Ongedifferentieerd: vol. Vergruisd in lawaai, in je eigen spreken, in heen en weer lopen. Het duurt uren lang en het is niet geweest.'³

28 april:

'Onbegrijpelijk hoe vlug en hoe langzaam zo een dag gaat. Men kan de tijd aan niets meten. Daarom is alles van een afmattende leegheid.'⁴

23 mei:

'De geheugenloosheid is een algemene trek hier. Er zijn mensen die zich plotseling de namen van met wie ze dagelijks omgaan niet herinneren. Iedereen klaagt geen gezichten te kunnen herinneren. Ik kan het ook absoluut niet . . . Die geheugenloosheid hoort ook alweer tot de verdooving van dit leven. Het denken gaat aldoor in dezelfde kring. Onze ontvankelijkheid ligt open en verschraalt en verhardt aan de oppervlakte. En ons denken, en ons hele innerlijk leven wordt door niets meer gedreven.'⁵

3 juni:

'De onmacht tot beleving – van herinneringen zowel als van actuele omstandigheden – is iets waarover door de meest verschillende mensen op de meest verschillende wijze geklaagd wordt . . . De mensen verglazen hier als het ware. Zij behouden alles wat ze vroeger hadden, maar als het ware in een museum.'⁶

¹ A.v., p. 27. ² A.v., p. 31. ³ A.v., p. 44. ⁴ A.v., p. 106–07. ⁵ A.v., p. 121.

⁶ A.v., p. 126.